

Krönika

Fyrtio år med kommunalt lantmäteri

Efter önskemål från en mångårig medarbetare – förre KIF-ordföranden Inger Ericsson – beskriver jag i denna krönika mina starkaste minnen och intryck från 40 år som stadsingenjör och stadsbyggnadsdirektör hos (stads)byggnadsnämnden i Sundsvalls kommun.

Min kommunala "resa" började i juni 1969 då jag efter några år i det statliga lantmäteriet anställdes som biträdande stadsingenjör i kommunen. Trots min ungdom (27 år) tillhörde jag då inte de yngsta på kontoret. Här fanns redan många yngre och alerta mät- och kartpersoner som anställdes i samband med de aktuella kommunsammanslagningarna som förvandlade åtta kommuner till en! Samtidigt rådde en allmänt expansiv tidsanda med god kommunal ekonomi och ett intensivt bostadsbyggande. Den mycket låga medelåldern medförde att vi under åren haft en mycket trogen och kunnig personal med extremt låg omsättning. Först nu närmar sig flertalet pensionsåldern. Mellan 1965 och 1974 utökades kommunens yta till 32 kvadratmil genom sammanslagning av flera angränsande kommuner, vilket bl a medförde ett omätligt behov av nya primärkartor, samtidigt som t ex miljonprogrammet krävde många och snabba åtgärder inom såväl de mät- och karttekniska som fastighetsrättsliga områdena. Utifrån denna positiva startpunkt har under min verksamhets tid skett enastående utveckling inom båda dessa områden, vilka jag här kort skall försöka beskriva.

Mät- och kartteknik

Vid ingången av 1970-talet var den manuella räknestyrningen och de trigonometriska tabellerna fortfarande de helt dominerande hjälpmedlen i den mätningstekniska vardagen. Ljudet från snurrarna hördes ofta i korridorerna. Ute på fältet användes teodolit, avvägningsinstrument, måttband och prisma. De elektroniska längdmätarna hade introducerats på 1960-talet, men var dyrbara i inköp och lät vänta på sig i många år. De stora behoven av primärkartor kunde dock fyllas med moderna fotogrammetriska metoder. Den digitala tekniken hos stereoinstrumenten kom först i början av 1980-talet. Några år in på 1970-talet dök den första elektroniska räknestyrningen upp och några år senare lanserade bl a det italienska företaget Olivetti en sk bordsdator, som vi med förtjusning tog oss an. Här kunde maskinen laddas med olika beräkningsprogram på magnetremsor, som gjorde snurrarna och tabeller överflödiga. Otaliga besökare häpnade över den moderna tekniken. Vandringen in i datavärlden leddes av våra storstäder som arbetade fram programvaran KOMB i dåtidens stora och dyra datorer. Tack vare ett starkt engagemang av Svenska Kommunförbundet gjordes den nya tekniken tillgänglig även för oss "vanliga" kommuner. Inledningsvis skedde detta genom dataterminaler som kopplades upp mot en central dator i Västerås. Även de första ritprogrammen med tillhörande ritverktyg i A3-format utvecklades. Så småningom inköpte vi vår första "minidator", till vilka flera arbetsplatser kunde kopplas samt ett dyrbart Wild ritbord som klarade ritning av fullstora kartblad. Utvecklingen därefter har rullat på, och länge med stadsingenjörskontoret som ledande förvaltning i datoriseringen. Kommunens centrala dataorganisation har först på senare år kunnat tillhandahålla nödvändiga programvaror mm för mät- och kartverksamhetens – senare GIS-verksamhetens – behov. Ett imponerande pionjärbete har bedrivits på hemmaplan och i nära samarbete med kommunförbundet, andra kommuner och leverantörer. När jag idag som användare efterfrågar geografisk information blir jag imponerad av de möjligheter de senaste årens utveckling givit och de avancerade produkter jag snabbt får mig till del.

Fastighetsbildning

När jag tillträdde min tjänst 1969 togs en stor del av tiden upp av förrättningshandläggning. Jag var sk mättningsman enligt lagen om fastighetsbildning i stad. Först 1972 kom den moderna och ännu

gällande fastighetsbildningslagen, som blev gemensam för stad och land. Sundsvall var en av de kommuner som självklart inrättade egen kommunal fastighetsbildningsmyndighet och var också en av de kommuner som hårdast kämpat för ett fortsatt och utvidgat kommunalt huvudmannaskap för fastighetsbildningen i hård strid med det statliga lantmäteriet. Tack vare ett starkt engagemang hos min mångåriga vän Gösta Pellbäck på Svenska Kommunförbundet – nyligen bortgången – och nödvändigt lokalt politiskt stöd har jag tillsammans med flera stadsingenjörskollegor i årtals kämpat hårt i denna fråga. Tillfredsställelsen var därför stor när riksdagen i december 1995 fattade ett klokt beslut som ger kommuner rätt att under vissa villkor bedriva fastighetsbildning i hela kommunen under eget huvudmannaskap. Samarbetet med det statliga lantmäteriet har sedan dess stadigt förbättrats och är numera mycket gott.

Fastighetsregistrering

En minnesvärd och historisk process som jag följt och deltagit i under flera decennier är skapandet av vårt förträffliga fastighetsregister. Min första minnesbild av denna process är den vision om ett landsomfattande och databaserat register som pionjären Helmer Wallner, överingenjör vid dåvarande lantmäteristyrelsen, lyriskt beskrev för oss teknologer några år in på 1960-talet. Visionen blev verklighet i Sundsvall 1988 då vi efter ett intensivt förberedelsearbete med bl a nya fastighetsbeteckningar gemensamma för stad och land kunde övergå till det moderna och rationella register som vi idag betraktar som en självklarhet – även här med kommunalt huvudmannaskap. För oss som varit med om att söka fastighetsinformation i handskrivna jordregister, stadsägoböcker och tomtböcker och information om lagfarter, inteckningar, servitut mm i tingsrätternas handlingar är det fortfarande en skön känsla att med en knapptryckning få fram all behövlig information om valfri fastighet i hela riket.

Yrkesföreningar

Under hela min verksamhets tid har jag uppskattat de insatser våra ideella yrkesföreningar (SKMF, KIF, KT m fl) stått för. Jag har i min chefsroll uppmuntrat deltagande i föreningarna och deras aktiviteter och har också mött ett starkt engagemang hos många av kontorets anställda. Vi har haft styrelserepresentanter i de angivna föreningarna och anordnat årskongresser för samtliga föreningar vid ett flertal tillfällen. Jag har personligen varit aktiv i Kommunal-Tekniska Föreningen och har därigenom fått bekräftat värdet av ett sådant engagemang, sett både ur verksamhetens och personens perspektiv. Utan att avsätta tid för utåtriktade aktiviteter skulle utvecklingen i den egna organisationen stagnera. Jag önskar därför SKMF lycka till i framtiden!

Mats Westling

mats.westling@sundsvall.se
Fd stadsbyggnadsdirektör
Sundsvalls kommun